

Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto pirmininko R.Juozaičio nuomonė apie Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją

Per praėjusias kelias savaites Seime patvirtinti visi svarbiausi strateginiai energetikos projektai. Elektros jungčių statyba ir sinchroninis prisijungimas prie kontinentinės Europos elektros tinklų, suskystintų gamtinių dujų terminalas sulaukė didžiosios daugumos Seimo narių pritarimo. Kiek daugiau diskusijų ir aistrų virė balsuojant dėl Visagino AE projekto (prireikė balsavimo naudojantis specialiaisiais vardiniaisiais biuleteniais, toks būdas nenaudotas nuo 1993 metų). Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos balsuota ypatingos skubos tvarka, o joje pateikiami strateginiai energetikos projektai įvardijami kaip įrankis iki 2020 metų pasiekti Lietuvos energetinę nepriklausomybę.

Būtent apie **Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategiją** (toliau – Strategiją) kalbamės su Pasaulio Energetikos Tarybos (World Energy Council) Lietuvos komiteto pirmininku **Rymantu Juozaičiu**.

Kaip Jūs vertintumėte naujai priimtą Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją?

Visos iki šiol Lietuvoje priimtose energetikos strategijose buvo ambicingos. Deja, praktiškai nei viena iš jų iki galo nebuvo įgyvendinta. Prieš imantis formuoti naują strategiją, turėtų būti išnagrinėta, kodėl praeityje vieni ar kiti strateginiai tikslai įgyvendinti nebuvo. Ar tai įvyko dėl silpno energetikos administravimo, ar dėl kaimyninių šalių nenoro, o gal dėl europinių ar pasaulinių tendencijų ar dar kitokių priežasčių?

Naujojoje strategijoje nėra atlikta išsami viso energetikos komplekso būklės analizė. Nėra modeliavimo ilgalaikėje perspektyvoje ir atskirų energetikos sektorių tarpusavio subalansavimo, trūksta aiškumo kaip vieni ar kiti tikslai realiai bus pasiekiami. Susidaro įspūdis, kad eilinį kartą ir naujoji strategija gali būti įgyvendinta tik fragmentiškai.

Vertinant Strategiją kaip dokumentą, apibrėžiantį energetikos sektoriaus ilgalaikės plėtros kryptis, reikėtų pastebėti, kad trūksta numatytų projektų įtakos šalies ekonomikai ir galutinės energijos kainoms išsamios ir kompleksinės analizės. Neatskleidžiama, kaip infrastruktūriniai projektai atsilies galutinių vartotojų mokėjimams už energiją. Kyla abejonių, ar strategijos įgyvendinimas gali sudaryti palankias prielaidas darniai vystyti esamus energetikos objektus ir sistemas, ar pakankamai motyvuotai ir racionaliai ateities technologijos bus panaudojamos Lietuvos energetikoje. Dėl paviršutiniškos analizės ir alternatyvų nenagrinėjimo kyla tam tikrų abejonių ar naujoji strategija tikrai optimali Lietuvai.

Kaip vertintumėte Strategijoje įvardijamus tikslus (projektus), padėsiančius Lietuvai mažinti susidariusią energetinę priklausomybę?

Visi pagrindiniai strategijos tikslai: atominė elektrinė, elektros jungtis su Lenkija ir Švedija, sinchroninis prisijungimas prie Europinės ENSO-E sistemos, suskystintų gamtinių dujų terminalas, vartojimo efektyvumo didinimas ir kita - visi šie siekiai yra geri, visi jie yra reikalingi. Bet jų įgyvendinimas vienu metu ir skubiai – gali būti per daug ambicingas uždavinys tokiai mažai valstybei kaip Lietuva. Juolab, kad jie planuojami

nesant aiškumo, kokiais finansiniais ištekliais visa tai bus įgyvendinama, kokių lėšų tai pareikalaus iš Lietuvos energijos vartotojų ar valstybės artimiausioje ateityje. Numatyta daug pinigų skolintis, pasinaudoti šalies energetikos įmonių ištekliais, tarptautinių finansinių institucijų paskolomis, tačiau nėra išanalizuota, kaip tie milijardai galiausiai paveiks vartotojų sąskaitas ir energijos vartojimo apimtį, kaip paveiks bendrą šalies ūkio raidą. Tokios analizės labai trūksta.

Kalbant apie Lietuvos ir kitų Baltijos šalių elektros tinklų sujungimą darbui sinchroniniu režimu su kontinentinės Europos tinklais, idėja yra gera. Bet iki šiol net nepadaryta studija dėl tokio siekio įgyvendinimo. Priimant Seimui tam tikrus sprendimus su konkrečiomis datomis, bet neturint skaičiavimų su tiksliais pinigų sumomis, neparengus techninių sąlygų, dar daugiau - nesant susitarimo su kitomis šalimis, tokie siekiai atrodo kiek nepamatuoti. Tikėtina, kad jie nebus įgyvendinami planuojamu laiku.

Kritikuotinas ir prioritetų sudėliojimas. Visi tikslai yra įvardinti gerai. Jie reikalingi Lietuvai. Bet kadangi mūsų šalis maža, finansiniai ištekliai riboti, turėtų būti numatytas eiliškumas, kaip bus atliekami būtini darbai. Jau eilę metų eskaluojama atominė elektrinė, ir visas dėmesys - tiek Vyriausybės, tiek politikų - nukreiptas į šią objektą. Visgi yra „skaudesnių“ vietų, kur darbus reikia daryti pirmiausiai. Pažymėčiau šilumos ūkį, kurį reikalinga perversi prie pigesnio vietinio kuro, atlikti namų renovaciją ir įgyvendinti kitus daug greičiau atsiperkančius projektus. Tačiau daroma atvirkščiai. Strategijoje trūksta dėmesio galutiniam vartotojui, kuriam ir tenka didžioji energetikos sektoriaus našta. Trūksta kompleksinio planavimo, pasigendu didesnio mokslininkų įnašo.

Galiausiai pridurčiau per mažą dėmesį energijos vartojimo efektyvumo didinti. Pasaulyje pastaruoju metu ypatingai kreipiamas dėmesys į taupesnę energijos vartojimą. Orientuojamasi ne į naujų energijos generavimo objektų statymą, ne į energijos tiekimo įrenginius, bet į vartojimo mažinimą. Šioje srityje Lietuvoje yra didžiuliai rezervai. Man keista, kad šie rezervai realiai nėra išnaudojami.

Ar Strategijos brėžiama kryptis atitinka Europos Sąjungos prioritetus?

Ant popieriaus viskas sudėliota gerai, kryptys neprieštaruoja ES politikai. Tačiau kiekviena, ypatingai maža valstybė, turi susidėlioti savo projektus, pagal esamas galimybes ir savo geografinę padėtį.

Jei kalbėti apie atsinaujinančius energijos šaltinius, Lietuvoje nėra tiek saulės, kaip pietinėse Europos valstybėse, kiek mažiau vėjuota, nei Danijoje. Prioritetus reikia rinktis pagal susiklosčiusią energetikoje padėtį, klimatinės ir gamtines sąlygas. Lietuvoje turime daug priaugančios biomasės, ši sritis, kuri netgi nedidina energijos kainos galutiniams vartotojams, turėtų būti vystoma pirmiausiai. Tai sukurtų daug darbo vietų ir generuotų greitas pajamas biudžetui. Juolab, mūsų pramonė jau sparčiai įsivaina ir gamina reikiamus įrenginius. Biomasės platus naudojimas turėtų būti prioritetas Nr. 1, nes tai ne tik ekonomiškai naudinga, bet ir užtikrina realią pirminių energijos išteklių tiekimo nepriklausomybę. Energetinė sistema sudaryta iš daug mažesnių objektų yra saugesnė negu pagrįsta vieno ar kelių didžiulių objektų veikimu. Negali Lietuva lygiagrečiai visomis kryptimis vystyti visų energetikos technologijų. Turi būti nustatyti tam tikri prioritetai, jie turi būti atitinkamai skatinami ir sudaryti valstybinės politikos ašį.

Lietuvai tokios politikos pavyzdys galėtų būtų Danija. Danija, kalbant apie atsinaujinančius energijos šaltinius, įvertino savo pramonės galimybes ir į ją orientuojasi. Vietinė pramonė gamina reikiamus įrenginius, pavyzdžiui, vėjo turbinas gamina „Vestas“, kitos įmonės gamina biokuro deginimo įrenginius, įvairius komponentus ir panašiai. Išmintinga valstybės politika formuoja tokią strategiją, kad kartu su atsinaujinančių energetikos išteklių naudojimu sparčiai vystytųsi susijusi pramonė. Taip kuriamos naujos

darbo vietas, keleriopa nauda valstybei, sprendžiamos aplinkosauginės bei klimato atšilimo problemos. Pasiektas bendras politikų susitarimas ir Danija eina tokiu keliu nuosekliai, nesigundydama grandioziniais projektais. Lietuvoje tokio sutarimo ir įžvalgumo aiškiai trūksta.

Nėra sunku išsiaiškinti, kiek investuojant į 1 MW atsinaujinančios energijos šaltinių (saulė, vėjas, hidroenergija, biomasė) sukuriama darbo vietų, kiek mokesčių sumokama į biudžetą ir kokia tai yra makroekonominė nauda valstybei. Jei rengiant Strategiją būtų atlikti tokie skaičiavimai pasiremiant Lietuvos situacija, prioritetai tarp Lietuvos energetikos projektų galėtų ir pasikeisti. Tada ir diskusijos šia tema būtų daug konstruktyvesnės ir vertingesnės.

Apibendrinamas noriu pažymėti, kad Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje įvardijami projektai, padėsiantys Lietuvai padidinti energetinę nepriklausomybę, yra reikalingi, tačiau jų įgyvendinimas turėtų būti siejamas su realiais šalies poreikiais ir galimybėmis. Dažnai energetikos projektai buvo perrašomi iš strategijos į strategiją, bet liko neįgyvendinti - dėl to reikėtų atlikti to priežasčių analizę, susitirpinti kompetencijas energetikos administravime. Lietuva, įvertinusi savas geografines ir gamtines sąlygas, turėtų pasirinkti aiškias energetikos plėtros kryptis, jas atitinkamai skatinti.

Galiausiai, priėmus šią Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją, norėčiau palinkėti, kad politikai, Vyriausybė ir Energetikos ministerija dėtų visas pastangas, pirmiausia pagerinant administravimą, ir ši strategija būtų įgyvendinta.

Ačiū už įdomų pokalbį!